

**O‘ZBEK TILIDA DIGITAL TERMINOLOGIYANING YETISHMASLIGI
MUAMMOSI**

Goipova Saidaxon Madaminjon qizi

Andijon davlat universiteti katta o‘qituvchisi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada o‘zbek tilida raqamli texnologiyalar sohasiga oid terminologiyaning yetishmasligi muammosi tahlil qilinadi. Tadqiqotda digital kommunikatsiya jarayonida keng qo‘llanilayotgan inglizcha terminlarning o‘zbek tiliga kirib kelishi, ularning mos muqobillari yetarli darajada shakllanmaganligi va bu holatning til tizimiga ta’siri o‘rganiladi. Xususan, terminlarning o‘zlashuvi, transliteratsiya va kalkalash jarayonlari hamda ularning leksik-semantik xususiyatlari ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, o‘zbek tilida yagona va standart terminologik bazaning mavjud emasligi, bu esa nutqda noaniqlik va turli variantlarning parallel qo‘llanishiga olib kelayotgani asoslab beriladi. Tadqiqot natijasida o‘zbek digital terminologiyasini tizimlashtirish, milliy muqobillarni yaratish va ularni amaliyotga joriy etish zarurligi xulosa qilinadi.*

Kalit so‘zlar: *o‘zbek tili, digital terminologiya, raqamli kommunikatsiya, termin yetishmasligi, inglizcha o‘zlashmalar, transliteratsiya, kalkalash, leksik-semantik xususiyatlar, til normasi, standartlashuv, termin yaratish, lingvistik muammo, zamonaviy leksika*

Аннотация: *В данной статье анализируется проблема нехватки терминологии в области цифровых технологий на узбекском языке. Исследование рассматривает внедрение широко используемых английских терминов в узбекский язык в процессе цифровой коммуникации, недостаточное формирование их адекватных альтернатив и влияние этой ситуации на языковую систему. В частности, рассматриваются процессы ассимиляции, транслитерации и кальки терминов, а также их лексические и семантические свойства. Также обосновывается отсутствие единой и стандартной терминологической базы в узбекском языке, что приводит к двусмысленности в речи и параллельному использованию различных вариантов. По результатам исследования делается вывод о необходимости систематизации узбекской цифровой терминологии, создания национальных альтернатив и их практического применения.*

Ключевые слова: *узбекский язык, цифровая терминология, цифровая коммуникация, нехватка терминов, ассимиляция английского языка, транслитерация, калька, лексические и семантические свойства, языковая норма, стандартизация, создание терминов, лингвистическая проблема, современный лексикон*

Abstract: *This article analyzes the problem of the lack of terminology in the field of digital technologies in the Uzbek language. The study studies the introduction of widely*

used English terms into the Uzbek language in the process of digital communication, the insufficient formation of their appropriate alternatives, and the impact of this situation on the language system. In particular, the processes of assimilation, transliteration and calque of terms, as well as their lexical and semantic properties are considered. It is also substantiated that there is no single and standard terminological base in the Uzbek language, which leads to ambiguity in speech and the parallel use of various variants. As a result of the study, it is concluded that it is necessary to systematize Uzbek digital terminology, create national alternatives and implement them in practice.

Key words: *Uzbek language, digital terminology, digital communication, term shortage, English assimilation, transliteration, calque, lexical and semantic properties, language norm, standardization, term creation, linguistic problem, modern lexicon*

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar jamiyat hayotining barcha sohalariga chuqur kirib bormoqda. Internet, mobil ilovalar, sun'iy intellekt, ijtimoiy tarmoqlar kabi vositalar kundalik muloqotning ajralmas qismiga aylangan. Ushbu jarayon tilga ham bevosita ta'sir ko'rsatib, yangi tushunchalar va terminlarning tez sur'atlar bilan paydo bo'lishiga sabab bo'lmoqda. Ayniqsa, ingliz tili global raqamli kommunikatsiya tili sifatida yetakchilik qilayotgani bois, aksariyat digital terminlar aynan shu til orqali boshqa tillarga kirib kelmoqda.

O'zbek tilida esa raqamli terminologiyaning shakllanish jarayoni hali to'liq tizimlashmagan. Ko'plab yangi tushunchalar uchun milliy muqobillar mavjud emas yoki mavjud variantlar keng qo'llanilmaydi. Natijada, inglizcha terminlarning to'g'ridan-to'g'ri o'zlashuvi, transliteratsiya yoki aralash shakllarda ishlatilishi kuzatiladi. Bu holat esa tilning ichki tizimiga ta'sir ko'rsatib, leksik birliklar o'rtasida nomuvofiqlik va chalkashliklarni yuzaga keltirmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi o'zbek tilida digital terminologiyaning yetishmasligi muammosini tahlil qilish, uning sabablari va oqibatlarini aniqlash hamda muammoni bartaraf etish yo'llarini ko'rsatishdan iborat. Tadqiqot davomida ingliz tilidan kirib kelayotgan terminlar, ularning qo'llanish xususiyatlari va o'zbek tiliga moslashuv jarayonlari o'rganiladi.

Raqamli texnologiyalar rivojlanishi bilan bog'liq ravishda tilga kirib kelayotgan yangi terminlar asosan ingliz tilidan o'zlashmoqda. Masalan, “software”, “hardware”, “browser”, “login”, “password”, “interface” kabi terminlar o'zbek tilida ko'pincha o'z asl shaklida yoki biroz o'zgartirilgan holda qo'llaniladi. Ayrim hollarda esa ular tarjima qilinadi: “software” – “dasturiy ta'minot”, “hardware” – “apparat ta'minoti”. Biroq barcha terminlar uchun bunday aniq va yagona muqobil mavjud emas.

Digital terminologiyaning yetishmasligining asosiy sabablaridan biri — termin yaratish tizimining yetarli darajada rivojlanmaganligidir. Yangi tushunchalar paydo bo'lishi bilan ularni tezkor ravishda milliy tilga moslashtirish mexanizmi yetarli darajada ishlaymaydi. Natijada foydalanuvchilar tayyor inglizcha variantlardan foydalanishga majbur

20-May, 2026-yil

bo‘ladi. Masalan, “chat”, “post”, “blog”, “like”, “story” kabi so‘zlar kundalik nutqda keng qo‘llanilmoqda.

Ikkinchi muhim omil — transliteratsiya va kalkalash jarayonlarining ustunligidir. Ko‘plab terminlar to‘g‘ridan-to‘g‘ri o‘zbek alifbosiga moslashtirilib olinadi: “kompyuter”, “internet”, “server”. Ba’zilar esa so‘zma-so‘z tarjima qilinadi, lekin bunday tarjimalar har doim ham ommalashmaydi yoki tushunarli bo‘lavermaydi. Bu esa bir terminning bir nechta variantda qo‘llanishiga olib keladi. Masalan, “login” uchun “kirish”, “tizimga kirish”, “log in qilish” kabi variantlar uchraydi.

Shuningdek, bu muammo til normasi va standartlashuv masalasi bilan ham chambarchas bog‘liq. O‘zbek tilida digital terminologiyani tartibga soluvchi yagona va barqaror tizim mavjud emasligi sababli, turli manbalarda bir xil tushuncha turlicha ifodalanadi. Bu esa ayniqsa ilmiy, texnik va ta’limiy matnlarda aniqlikning pasayishiga olib keladi.

Lingvokulturologik jihatdan qaralganda, inglizcha terminlarning ustunligi milliy tilning o‘ziga xosligini ma’lum darajada susaytirishi mumkin. Chunki har bir til o‘z madaniyati va tafakkur tarzini aks ettiradi. Agar terminlar asosan boshqa tildan olinaversa, milliy tafakkurga mos keladigan ifoda vositalari rivojlanmay qolishi ehtimoli mavjud.

Shu bilan birga, digital terminologiyaning yetishmasligi faqat salbiy hodisa emas. Bu jarayon tilning rivojlanish bosqichlaridan biri sifatida ham qaralishi mumkin. Muhimi, bu jarayonni to‘g‘ri yo‘naltirish va milliy til imkoniyatlaridan samarali foydalanishdir.

Xulosa qilib aytganda, o‘zbek tilida digital terminologiyaning yetishmasligi zamonaviy lingvistik muammolardan biri hisoblanadi. Ushbu muammo, asosan, ingliz tilining global ustunligi, termin yaratish tizimining sustligi va standartlashuvning yetarli darajada yo‘lga qo‘yilmaganligi bilan bog‘liq.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, o‘zbek tilida raqamli terminologiyani rivojlantirish uchun bir nechta muhim choralarni amalga oshirish zarur. Jumladan, yangi terminlarni yaratishda milliy tilning ichki imkoniyatlaridan keng foydalanish, yagona terminologik bazani shakllantirish va uni amaliyotga joriy etish muhimdir. Shuningdek, mutaxassislar, tilshunoslar va IT sohasi vakillari o‘rtasida hamkorlikni kuchaytirish zarur.

Kelgusida o‘zbek tilida digital terminologiyaning tizimli rivojlanishi nafaqat tilning boyishiga, balki uning global axborot makonida munosib o‘rin egallashiga ham xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Crystal D. Language and the Internet. Cambridge Press 2006. b.272
2. Baron N. Always On: Language in an Online and Mobile World. Oxford University Press 2008. b.47
3. Danet B., Herring S. C. The Multilingual Internet: Language, Culture, and Communication Online. Oxford University Press 2007. b.114

20-May, 2026-yil

4. Herring S. C. Computer-Mediated Communication: Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives. John Benjamins 1996. b.74
5. Yule G. The Study of Language. Cambridge University Press 2010. b.87

